യോഗവാസിഷ്ഠഃ/പ്രകരണമ് 3✓ (ഉത്പത്തിപ്രകരണം)/സർഗഃ 002

ദ്വിതീയഃ സർഗഃ 2

ശ്രീവസിഷ്ഠ ഉവാച .
ഇദ-മാകാ-ശജാ+ഖ്യാനം ശ്രൃണു+ശ്രവണ-ഭൂഷണം .
ഉഥ്.പ+ത്ത്യാ+ഖ്യം പ്രകരണം(യ്) യേന രാഘവ ബു+ധ്യസേ .. 1

അസ്തി+ഹ്യാകാ-ശജോ നാമ+ദ്വിജഃ(ഫ്) പരമ-ധാർമികഃ .
ധ്യാനൈക-നിഷ്ഠഃ(സ്)സതതം പ്രജാ-ന+ഞ്ച ഹിതേ രതഃ .. 2

സചിരം(ഞ്) ജീവതി യദാ തദാ മൃ+ത്യുര-ചിന്തയത് .
സർവാ+ണ്യേവ+ക്രമേ-ണാഹ ഭൂതാ+ന്യദ്മി കിലാ+ക്ഷയഃ .. 3

ഏന-മാകാ-ശജം വിപ്രം(ൻ) ന-കസ്മാദ്-ഭ-ക്ഷ-യാ+മ്യഹം .
അ+ത്ര മേ കു+ണ്ഠിതാ ശക്തിഃ(ഖ്)ഖഡ്ഗ-ധാരാ ഇവോ-പലേ .. 4

ഇതി സ+ഞ്ചി+ന്ത്യ തം ഹന്തു-മഗ+ച്ഛ+ത്തഥ്.പുരം(ൻ) തദാ .
ത്യജ+ന്ത്യു+ദ്യമ-മു+ദ്യു+ക്താ ന+സ്വ-കർമാണി കേചന .. 5

തതസ്-തഥ്.സദനം(യ്)യാവ+ന്മൃത്യുഃ(ഫ്)പ്രവിശതി+സ്വയമ് .
താവ-ദേനം(ൻ)ദഹ+ത്യഗ്നിഃ(ഖ്)ക+ല്പാ+ന്ത+ജ്വലനോ-പമഃ .. 6

അഗ്നി+ജ്വാലാ-മഹാ-മാലാം(വ്)വിദാ+ര്യാന്തർ-ഗതോ+ഹ്യസൗ .
ദ്വിജം(ൻ)ദൃഷ്ട്വാ സമാ-ദാതും ഹസ്തേ-നൈച്ഛഥ്-പ്രയ+ത്നതഃ .. 7

നചാ-ശകഥ്.പുരോ ദൃഷ്ട-മപി ഹസ്ത-ശതൈർ-ദ്വിജം .
ബലവാ-ന+പ്യ-വഷ്ടബ്ധും സ+ങ്ക+ല്പ-പുരുഷം(യ്) യഥാ .. 8

അഥാ-ഗത്യ യമം മൃത്യു-രപൃ+ച്ഛഥ്.സംശയ+ച്ഛിദം .
കിമി+ത്യഹം(ൻ)ന ശക്നോമി ഭോ+ക്തു-മാകാ-ശജം വിഭോ .. 9

യമ ഉവാച .
മൃ+ത്യോ ന കിംചി+ച്ഛക്ത+സ്ത്വ-മേകോ മാരയിതും ബലാത് .
മാരണീ-യ+സ്യ കർമാണി തഥ്.കർതൃ-ണീതി നേതരത് .. 10

തസ്മാ-ദേത+സ്യ വി+പ്ര+സ്യ മാരണീ-യ+സ്യ യ+ത്നതഃ .
കർമാ+ണ്യ+ന്വി+ഷ്യ തേഷാം(ൻ)ത്വം
സാഹാ+യ്യേ-നൈന-മഥ്.സ്യസി .. 11

തതഃ(സ്)സ മൃ+ത്യുർ-ബ+ഭ്രാമ തഥ്.കർമാ+ന്വേഷണാ-ദൃതഃ .
മ+ണ്ഡലാനി ദിഗ+ന്താംശ്ച സരാംസി സരിതോ ദിശഃ .. 12

വന-ജങ്ഗല-ജാലാനി ശൈലാ-നബ്ധി-തടാനി ച .
ദ്വീപാ+ന്തരാ+ണ്യര+ണ്യാനി നഗരാണി പുരാണി ച .. 13

ഗ്രാമാ+ണ്യഖില-രാഷ്ട്രാണി ദേശാ+ന്തർ-ഗഹനാനി ച .
ഏവംഭൂ-മ+ണ്ഡലം ഭ്രാ+ന്ത്വാ ന കുത+ശ്ചിഥ്.സ കാനിചിത് .. 14

താ+ന്യാ-കാശജ-കർമാണി ലബ്ധ-വാ+ന്മൃ+ത്യു-രു+ദ്യതഃ .
വ+ന്ധ്യാ-പുത്ര-മിവ+പ്രാജ്ഞഃ(സ്) സംക+ല്പാ+ദ്രി-മിവാ-പരഃ .. 15

സമ-പൃച്ഛ-ദഥാ-ഗ+ത്യ യമം സർവാർഥ-കോവിദം .
പരായണം ഹി പ്രഭവഃ(സ്) സം(ൻ)ദേഹേ+ഷ്വനു-ജീവിനാം .. 16

മൃ+ത്യുരുവാച .
ആകാശ-ജസ്യ കർമാണി+ക്വ+സ്ഥി-താനി വദ+പ്രഭോ .
ധർമ-രാജോ്ഥ സം(ഞ്)ചി+ന്ത്യ സുചിരം പ്രോ+ക്ത-വാനിദം .. 17

ധർമരാജ ഉവാച .
ആകാശ-ജ+സ്യ കർമാണി മൃ+ത്യോ സ+ന്തി ന കാനിചിത് .
ഏഷ ആകാ-ശജോ വി+പ്രോ ജാതഃ(ഖ്)ഖാദേവ കേവലാത് .. 18

ആകാശാ-ദേവ യോ ജാതഃ(സ്)സ വ്യോമൈ-വാമലം ഭവേത് .
സഹ-കാരീണി നോ സ+ന്തി ന കർമാ+ണ്യ+സ്യ കാനിചിത് .. 19

സംബന്ധഃ(ഫ്) പ്രാ+ക്തനേ-നാസ്യ ന മനാ-ഗപി കർമണാ .
അസ്തി വ+ന്ധ്യാ-സുത+സ്യേവ തഥാ്ജാതാ-കൃതേ-രിവ .. 20

കാരണാ-നാമ-ഭാവേന തസ്മാ-ദാകാശ-മേവ സഃ .
നൈത+സ്യ പൂർവ-കർമാസ്തി നഭ-സീവ മഹാ+ദ്രുമഃ .. 21

നൈത-ദ+സ്യാ-വശം(ഞ്) ചിത്ത-മഭാ-വാഥ്-പൂർവ-കർമണാം .
അദ്യ താവ-ദനേ-നാ+ദ്യം ന കി+ഞ്ചിഥ്.കർമ സ+ഞ്ചിതം.. 22

ഏവ-മാകാശ-കോശാ+ത്മാ വിശദാ-കാശ-രൂപിണി .
സ്വകാരണേ+സ്ഥിതോ നിത്യഃ(ഖ്) കാര-ണാനിന കാനി-ചിത് ..23

പ്രാ+ക്ത-നാനിന സ+ന്ത്യ+സ്യ കർമാ-ണ്യ+ദ്യ കരോതി നോ .
കി+ഞ്ചിദ+പ്യേവ-മേഷോ്+ത്ര വിജ്ഞാനാ-കാശ-മാത്രകഃ .. 24

പ്രാണ+സ്പന്ദോ്ഽ+സ്യ യഥ്.കർമ ല+ക്ഷ്യതേ ചാസ്-മദാ-ദിഭിഃ .
ദൃശ്യ-ത്വേ്ഽസ്മാ-ഭിരേവ ത+ന്ന+ത്വ+സ്യാസ്(തി-ആ)ത്ര കർമധീഃ .. 25

സംസ്ഥിതാ ഭാവ-യ+ന്തീവ ചി+ദ്രൂ-പൈവ പരാഥ്.പദാത് .
ഭിന്ന-മാകാര-മാ+ത്മീയം(ഞ്) ചിഥ്.സ്തംഭേ ശാല-ഭ+ഞ്ജികാ .. 26

തഥൈവ പരമാർഥാഥ്.സഖാ+ത്മ-ഭൂതഃ(സ്) സ്ഥിതോ+ദ്വിജഃ .
യഥാ+ദ്രവ+ത്വം പയസി ശൂ+ന്യ+ത്വ+ഞ്ച യഥാം-ബരേ .. 27

സ്പ+ന്ദ+ത്വ+ഞ്ച യഥാ വായോസ്-തഥൈഷ പരമേ പദേ .
കർമാ+ണ്യ+ദ്യ-തനാ+ന്യ+സ്യ സ+ഞ്ചി-താനിന സ+ന്തി ഹി .. 28

ന പൂർവാ+ണ്യേഷ തേനേഹ നസം-സാര-വശം(ങ്) ഗതഃ .
സഹ-കാരി-കാരണാ-നാമ-ഭാവേ യഃ(ഫ്)പ്രജായതേ .. 29

നാസൗ+സ്വ-കാരണാദ്-ഭി+ന്നോ ഭവതീ+ത്യനു-ഭൂയതേ .
കാരണാ-നാമ-ഭാവേന തസ്മാ-ദേഷ+സ്വയം-ഭവഃ .. 30

കർതാന പൂർവം(ൻ)നാ+പ്യ+ദ്യ കഥമാ+ക്ര+മ്യതേ വദ .
യദൈഷ ക+ല്പനാം ബു+ദ്ധ്യാ മൃതി-നാമ്നീം(ങ്) കരിഷ്യതി .. 31

പൃ+(ഥ്വി-ആ)ദി-മാനയ-മഹ-മിതി യ+സ്യ ച നി+ശ്ചയഃ .
സ പാർ-ഥിവോ ഭവ+ത്യാശു+ഗ്രഹീതും സച ശ+ക്യതേ .. 32

പൃ+(ഥ്വി-ആ)ദി-കലനാ-ഭാവാ-ദേഷ വി+പ്രോന രൂപവാൻ .
ദൃഢ-ര+ജ്ജ്വേവ ഗഗനം(ങ്) ഗ്രഹീതും(ൻ)നൈവ യു+ജ്യതേ .. 33

മൃ+ത്യു-രുവാച .
ഭഗവ+ഞ്ജായതേ ശൂ+ന്യാഥ്.കഥം(ൻ) നാമ വദേതി മേ .
പൃ+(ഥ്വി-ആ)ദയഃ(ഖ്)കഥം സന്തി ന-സ+ന്തി വദ വാ കഥം ..34

യമ ഉവാച .
ന കദാചന ജാതോ്ഽസൗ ന ച നാ+സ്തി കദാചന .
ദ്വിജഃ(ഖ്) കേവല-വി+ജ്ഞാന-ഭാമാത്രം(ൻ)ത+ത്തഥാ+സ്ഥിതഃ .. 35

മഹാ+പ്രലയ-സംപ+ത്തൗ ന കി+ഞ്ചി-ദവ-ശി+ഷ്യതേ .
ബ്ര+ഹ്മാസ്തേ ശാ+ന്ത-മജര-മനന്താ(ത്)ത്മൈവ കേവലം .. 36

ശൂന്യം നി+ത്യോദിതം സൂക്ഷ്മം(ൻ)നിരുപാധി പരം സ്ഥിതം.
തദാ തദനു യേനാ+സ്യ നികടേ്ഽ+ദ്രി-നിഭം മഹഃ .. 37

സംവി+ന്മാത്ര+സ്വഭാവ+ത്വാദ്-ദേഹോ ഽഹ-മിതി ചേതതി .
കാക-താലീയ-വദ്-ഭ്രാന്ത-മാകാരം(ൻ)തേന പ+ശ്യതി .. 38

സ ഏഷ+ബ്രാ+ഹ്മണസ്-തസ്മിൻഥ്.സർ-ഗാദാ-വംബരോ-ദരേ .
നിർവി-ക+ല്പ+ശ്ചിദാ-കാശ-രൂപ-മാ+സ്ഥായ സംസ്ഥിതഃ .. 39

നാ+സ്യ ദേഹോ ന കർമാണി ന കർതൃ+ത്വ+ന്ന വാസനാ .
ഏഷ ശുദ്ധ-ചിദാ-കാശോ വി+ജ്ഞാന-ഘന ആതതഃ .. 40

പ്രാ+ക്തനം വാസനാ-ജാലം(ങ്) കിം(ഞ്)ചി-ദ+സ്യന വി+ദ്യതേ .
കേവലം(വ്)വ്യോമ-രൂപ+സ്യ ഭാരൂപ+സ്യേവ തേജസഃ .. 41

വേദനാ-മാ+ത്ര-സംശാന്താ-വീദൃ-ശോ ഽപിന ദൃ+ശ്യതേ .
തസ്മാ+ദ്യഥാ ചിദാ-കാശസ്-തഥാ തഥ്.പ്രതി-പ+ത്തയഃ .. 42

കുതഃ(ഖ്)കിലാത്ര പൃ+(ഥ്വി-ആ)ദേഃ(ഖ്) കീദൃശഃ(സ്)സംഭവഃ(ഖ്) കഥം .
ഏതദാ+ക്രമണേ മൃ+ത്യോ തസ്മാ+ന്മാ യ!ത്ന-വാൻ-ഭവ .. 43

ഗ്രഹീതും(യ്) യു+ജ്യതേ+വ്യോമ ന കദാ-ചന കേന-ചിത് .
ശ്രു(ത്)ത്വൈ-ത+ദ്വിസ്-മിതോ മൃ+ത്യുർ-ജഗാമ നിജ-മന്ദിരം .. 44

ശ്രീരാമ ഉവാച .
ബ്ര(ഹ്)ന്മൈഷ കഥിതോ ദേവസ്-ത്വയാ മേ+പ്രപിതാ-മഹഃ .
സ്വയംഭൂ-രജ ഏകാ+ത്മാ വിജ്ഞാ-നാ+ത്മേതി മേ മതിഃ .. 45

ശ്രീവസിഷ്ഠ ഉവാച .
ഏവ-മേത+ന്മയാ രാമ+ബ്രഹ്-മൈഷ കഥിത+സ്തവ .
വിവാദ-മകരോ+ന്മൃത്യു+ര്യമേനൈ-തഥ്-കൃതേ പുരാ .. 46

മ+ന്വ-ന്തരേ സർവ-ഭ+ക്ഷോ യദാ മൃ+ത്യുർ-ഹരൻപ്രജാഃ .
ബലമേ+ത്യബ്ജ-ജാ+ക്രാന്താ-വാരംഭ-മകരോഥ്.സ്വയം .. 47

തദൈവ ധർമ-രാജേന യമേനാ+ശ്വനു-ശാസിതഃ .
യദേവ+ക്രിയതേ നി+ത്യം രതിസ്-ത+ത്രൈവ ജായതേ .. 48

ബ്ര+ഹ്മാ കില പരാ-കാശ-വപുരാ+ക്രമ്യതേ കഥമ് .
മനോ-മാ+ത്ര+ഞ്ച സ+ങ്ക+ല്പഃ(ഫ്)പൃ(ഥ്വി-ആ)ദി-രഹിതാ-കൃതിഃ .. 49

യ+ശ്ചിദ്-വ്യോമ-ചമഥ്.കാരഃ(ഖ്) കിലാ-കാരാനു-ഭൂതിമാൻ .
സ ചിദ്-വ്യോ.മൈവനോ ത+സ്യ കാരണ+ത്വം(ൻ)ന കാ+ര്യതാ .. 50

ആകാശ+സ്ഫുരദാ-കാരഃ(സ്)സ+ങ്ക+ല്പ-പുരുഷോ യഥാ .
പൃ+(ഥ്വി-ആ)ദി-രഹിതോ ഭാതി+സ്വയം-ഭൂർ-ഭാസതേ തഥാ .. 51

നിർമലേ+വ്യോമ്നി മു+ക്താലീ-സ+ങ്ക+ല്പ+സ്വപ്നയോഃ(ഫ്) പുരം.
അപൃ+(ഥ്വി-ആ)ദി യഥാ ഭാതി+സ്വയംഭൂർ-ഭാസതേ തഥാ .. 52

ന ദൃ+ശ്യ-മസ്തിന+ദ്രഷ്ടാ പര-മാ+ത്മനി കേവലേ .
സ്വയം(ഞ്)ചിത്താ തഥാ+പ്യേഷ+സ്വയംഭൂ-രിതി ഭാസതേ. .. 53

സ+ങ്ക+ല്പ-മാത്രമേ-വൈത+ന്മനോ+ബ്ര+ഹ്മേതി ക+ഥ്യതേ .
സ+ങ്ക+ല്പാ-കാശ-പുരുഷോ നാസ്യ പൃ+(ഥ്വി-ആ)ദി വി+ദ്യതേ .. 54

യഥാ ചി+ത്ര-കൃദന്തഃ(സ്)+സ്ഥാ നിർ-ദേഹാ ഭാതി പു+ത്രികാ .
തഥൈവ ഭാസതേ+ബ്ര+ഹ്മാ ചിദാകാശാ+ച്ഛര+ഞ്ജനം.. 55

ചിദ്-വ്യോമ-കേവല-മന+ന്ത-മനാദി-മ+ധ്യം
ബ്ര+ഹ്മേതി ഭാതി നിജ-ചി+ത്ത-വശാഥ്.സ്വയംഭൂഃ .
ആകാര-വാനിവ പുമാ-നിവ വസ്തു-തസ്തു
വ+ന്ധ്യാ-തനൂജ ഇവ ത+സ്യതു നാസ്തി ദേഹഃ .. 56

ഇ+ത്യാർഷേ+ശ്രീ-വാസിഷ്ഠ-മഹാ-രാമായണേ വാല്മീകീയേ
ഉത്പത്തി+പ്രകരണേ ആ+ദ്യ-സൃഷ്ടി-കർതൃ-വർണനം(ൻ)
നാമ+ദ്വിതീയഃ(സ്) സർഗഃ .. 2 ..
ഓം
****
CHECKED BY GURU P.R.IYER
5.9.2023